

University of Groningen

Research introduction: Multiculturality and mortuary practices. Shifting identities in Hellenistic and Roman Thessaloniki

van Toor, Caroline

Published in:
 Tijdschrift voor Mediterrane Archeologie

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2022

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Toor, C. (2022). Research introduction: Multiculturality and mortuary practices. Shifting identities in Hellenistic and Roman Thessaloniki. *Tijdschrift voor Mediterrane Archeologie*, 66, 52.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Multiculturalism and mortuary practices. Shifting identities in Hellenistic and Roman Thessaloniki

Promotieonderzoek (ICOG, Rijksuniversiteit Groningen), Caroline van Toor

Hoe beïnvloedt multiculturaliteit de manier waarop je jezelf identificeert? Multiculturaliteit en culturele diversiteit zijn veelbesproken onderwerpen in discussies over de Grieks-Romeinse Oudheid.¹ Mede hierdoor is de aandacht voor ondervertegenwoordigde groepen in de Oudheid (e.g. vrouwen, kinderen, christenen) in de afgelopen decennia sterk toegenomen. Er wordt echter nog weinig gekeken naar de manier waarop al die verschillende sociale en culturele groepen samenleefden. In mijn project analyseer ik daarom zelfrepresentatie van individuen om te begrijpen hoe mensen van verschillende sociale en culturele groepen in een veranderende multiculturele samenleving hun identiteit vormgaven en (her)definieerden.

Ik doe dit aan de hand van grafmonumenten en de ruimtelijke organisatie van begraafplaatsen. Zelfrepresentatie in de Oudheid laat zich namelijk bijzonder goed bestuderen aan de hand van grafgebruiken. Iedereen sterft immers, maar niet iedereen wordt op dezelfde manier begraven. De manier waarop doden begraven worden was (en is) bijvoorbeeld sterk cultureel bepaald. In begraafplaatsen van een multiculturele samenleving kun je daarom goed zien of een groep nieuwkomers wel of niet aan hun eigen gebruiken vasthoudt, en of bepaalde groepen in clusters worden begraven (zoals joden en Chinezen in Nederland vaak een eigen stukje begraafplaats hebben). Grafmonumenten zijn daarnaast geschikt om zelfrepresentatie te analyseren omdat dit medium in de Oudheid voor een vrij grote groep mensen beschikbaar was – niet alleen voor de elite, maar ook voor vrouwen, arbeiders en slaven.

Hellenistisch en Romeins Thessaloniki, een stad in het noorden van Griekenland, vormt een ideale casestudie voor onderzoek naar zelfrepresentatie en multiculturaliteit. De stad lag aan de belangrijkste handelsroute over land (in de Romeinse periode bekend als de Via Egnatia) en had een van de grootste havens in de Egeïsche Zee. Thessaloniki trok daarom veel nieuwkomers aan. Niet alleen Grieken, maar ook Italiërs, Thraciërs, mensen uit Klein-Azië, heidenen, joden en christenen. Vanaf de stichting van de stad rond 316 voor Christus tot ca. 300 na Christus drukten deze groepen hun stempel op de twee begraafplaatsen van de stad (zie figuur 1 voor een voorbeeld). Daarna valt de productie van grafstenen vrijwel stil.

Voor mijn project breng ik de ca. 1500 bekende grafmonumenten (*stelai*, plaquettes, medaillons, grafaltaren, sarcophagen en beenderkisten) voor de stad en het omland van Thessaloniki bijeen.² Om zelfrepresentatie in beeld te brengen kijk ik zowel naar de inscripties als naar de reliëfs op de monumenten. Deze media geven op verschillende manieren informatie over sociale identiteit en status (leeftijd, geslacht, familie, beroep), etniciteit en

afkomst (soms letterlijk “ik kom uit Thessaloniki”, soms af te leiden uit naamgeving), en over cultische en religieuze voorkeuren (christogrammen, heidense symboliek). Deze gegevens worden gecombineerd met informatie over de ruimtelijke organisatie van de twee begraafplaatsen in Thessaloniki.

Daarnaast wil ik proberen om grip te krijgen op de mate waarin mijn dataset (en vergelijkbare datasets in andere studies) incompleet is. Dit vraagt om zowel vergelijkend onderzoek (hoe heeft variatie in de populariteit van grafgebruiken in de Oudheid de dataset beïnvloed?) als om historiografisch onderzoek (hoe is de historische interesse in verschillende bronnen in de afgelopen decennia van invloed geweest op de overlevering van de dataset?).

Door alle typen grafmonumenten bij elkaar te brengen, door naar meerdere media te kijken (tekst en beeld) en door de ontstaansgeschiedenis van de dataset te onderzoeken, hoop ik een beter begrip te krijgen van zowel mijn bronnen als van multiculturaliteit in de Oudheid.

Auteursomschrijving

Caroline van Toor (c.j.toor@rug.nl) is opgeleid als classica en archeologe aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar ze in oktober is begonnen aan haar promotieproject, begeleid door prof. dr. O.M. van Nijf, prof. dr. S. Voutsaki en dr. L. de Jong.

Eindnoten

- 1 Was Alexander de Grote een Griek? (bijvoorbeeld Van Gool, R. 2020, “Van wie is Alexander?”, *De Groene Amsterdammer*, vol. 15, pp. 28-33); was het Romeinse leger etnisch divers? (zie de discussie die volgde op een tweet van Mary Beard, <https://twitter.com/wmarybeard/status/889925415032299520>).
- 2 Het gros is gepubliceerd in Despinis, G., Stefanidou-Tiveriou, T. & Voutiras, E. 1997, 2003, 2010, 2020, *Κατάλογος Γλυπτών Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης*, 4 delen, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Athene, en in Stefanidou-Tiveriou, T. 2014, *Die lokalen Sarkophage aus Thessaloniki*, Philipp Rutzén, Ruhpolding.

Figuur 1. Vrijgelatenen van Italiaanse handelaren introduceerden een nieuwe taal (Latijn) en een nieuw type grafsteen in Thessaloniki, rond 150 voor Christus (figuur Herbert Frank, CC-BY-2.0).